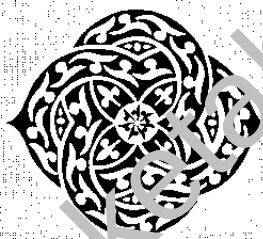

تحول ساختاری

قصاید مدحی نبوی امروز

دکتر مجید طاهری

سرشناسه: طاهری، مجید، ۱۳۵۴-

عنوان و نام پدیدآور: تحول ساختاری قصاید مدحی نبوی
امروز/ مجید طاهری [برای] انجمن ادبی مداحان اهل بیت (ع)، کانون فرهنگی
آموزشی تبلیغی ولایت. مشخصات ظاهری: ۷۸، ۲ ص. ۱۲۱ × ۲۱ س.م.

مشخصات نشر: تهران: طاهما، ۱۴۰۳. شابک: ۴-۹-۹۵۷۱۱-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: چکیده به زبان انگلیسی در انتهای کتاب آورده شده است.

یادداشت: عنوان دیگر: تحول ساختاری قصاید مدحی نبوی امروز (با ترجمه نتایج به
انگلیسی).

یادداشت: کتابنامه: ص. ۶۷-۷۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: تحول ساختاری قصاید مدحی نبوی امروز (با ترجمه نتایج به انگلیسی).

موضوع: مدح و ستایش، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - شعر - تاریخ و نقد.

موضوع: Muhammad, Prophet—Poetry—History and criticism

موضوع: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - مدایح و مناقب - شعر - تاریخ و نقد

موضوع: Muhammad, Prophet—Eulogies—Poetry—History and criticism

موضوع: شعر مذهبی فارسی - قرن ۴ - تاریخ و نقد

Religious Poetry, Persian - 20th century—History and criticism

شعر مذهبی فارسی - قرن ۱۴ - مجموعه‌ها

Religious Poetry, Persian - 20th century—collections

مدیحه و مدیحه‌سرایی اهل بیت (ع) - تاریخ و نقد

Laudatory poetry of Ahli-beyt—History and criticism*

شناسه افزوده: انجمن ادبی مداحان اهل بیت (ع)

شناسه افزوده: کانون فرهنگی آموزشی تبلیغی ولایت

رده‌بندی کنگره: ۴۰۷۲/م - رده‌بندی دیوبی: ۸۶۱/۰۰۸۳۱

شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۸۵۷۱۳ - اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

نوبت چاپ: اول - تیراژ: ۱۰۰۰ - قیمت: ۲۷۰,۰۰۰ تومان

فهرست

۱	 مقدمه
۲	 پیشینه علمی و پژوهشی
۵	 معرفی شاعران مورد تحقیق
۱۶	 ادبیات پژوهش
۱۶	 ۱. قصیده
۱۹	 ۲. شعر آیینی امروز
۲۰	 ۳. تحول ساختاری
۲۱	 ۱. تحول ساختار «حجایی»
۲۳	 ۲. تحول ساختار «مدحی»
۳۵	 تضاد در ساختار شعر سنایی
۳۶	 تحول میزان اختصاص قصاید به رسول اکرم صلی الله علیه و آله
۴۷	 ۳. تحول ساختار «مولودی»
۵۹	 ۴. تحول ساختار «مرثیه‌ای»
۶۲	 ۵. تحول ساختار «تغزلی»
۶۴	 نتایج
۶۶	 پیشنهاد پایانی:
۶۷	 منابع
۶۷	 الف) کتاب‌ها

۷۰ (ب) مقاله‌ها

۷۱ (ج) رساله

۷۱ (د) صفحه‌های برخط

۷۱ (ذ) مستندات منتشر نشده

۷۱ (ر) نسخه‌های دست‌نویس

Error! Bookmark not defined..... Abstract

www.ketab.ir

مقدمه

تحول کمی اشعار آیینی امروز، بعضی از محققین را به جستجو در تحولات کیفی آن سوق داده است. در پژوهش‌های مختلف، مواردی از جمله: نو یا سنتی بودن شعر، قالب، وزن، معانی و بیان، بدیع و ... معمولاً مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این دوره بیشترین استقبال از قالب‌های سنتی صورت گرفته است. از بین قالب‌ها، قصیده که ظرف مدح و ترصیف بوده برای انعکاس مناقب رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام به‌زین قالب است. «مدح، جزء لاینفک قصاید فارسی است و در تمامی دوره‌ها از موضوعات اصلی محسوب می‌شود. هر چقدر به امروز نزدیک‌تر می‌شویم منقبت ائمه علیهم السلام نسبت به قبل بیشتر می‌گردد» (برزگر خالقی، نو و رزاده چگینی، ۱۳۹۰: ۱۲). در مدح چهارده معصوم علیهم السلام مدح پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله تقریباً از ابتدا تاکنون مایه فخر عموم ستایش‌گران بوده و هست. «کمتر شاعری را می‌توان یافت که قصیده یا ترجیعی در ستایش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام نسروده باشد» (صفا، ۱۳۷۲: ۱/ ۶۲۲). یکی از محورهای پژوهشی، که تاکنون به آن پرداخته نشده ساختارهای قصیده از نوع ساختارهای بیت‌بیت قصیده است که در این تحقیق معرفی می‌شود. بطور معمول آنچه محققان اندیشیده‌اند ساختاری بوده که از ابتدا نظر بعضی شاعران و ادبا را از مطلع، تنه و مقطع قصیده جلب نموده و بارها به شکل و چگونگی و چرایی اینکه بعضی به این نوع ساختار مقید بوده و بعضی نبوده‌اند پرداخته شده است؛ ولی اگر دقیق‌تر نظر نماییم به

تشابه و تفاوت‌هایی در ساختارهای قصاید نبوی شاعران آیینی امروز بصورت بیت‌بیت دست می‌یابیم که اگر نگوئیم بی‌نظیر لااقل کم‌نظیر است.

یکی از ویژگی‌های مهم بسیاری از شاعران آیینی امروز، این است که معمولاً مدایحی نیز در وصف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در قالب‌های مختلف دارند؛ این مدایح ممکن است در قالب قصیده نباشند؛ در این پژوهش، مدایح نبوی در قالب قصیده از شش شاعر آیینی امروز برای بررسی انتخاب شده‌اند که عبارتند از: «چایچیان، مؤید، سازگار، سهرابی، جنتی، صرافان» و با قصاید نبوی گذشته مقایسه شده است. از آنجا که قالب قصیده با محور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بخش مهمی از اشعار شاعران یادشده را تشکیل می‌داد، از این نظر برای بررسی در این پژوهش مورد توجه قرار گرفت. برای پاسخ به این پرسش که: چه تحولاتی در ساختار قصاید مدح نبوی دیده می‌شود؟ این پژوهش با مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل محتوا انجام می‌شود.

پیشینه علمی و پژوهشی

نظریه ساختارهای جزیی که در بررسی تحول ساختاری قصیده نبوی امروز مورد پژوهش قرار گرفته، جدید بوده و تقریباً پیشینه‌ای ندارد. برخی از پژوهش‌هایی که در حوزه تحول قصیده انجام شده‌اند عبارتند از:

- مقاله «نقش سنایی در تحول قصیده فارسی» قصاید سنایی را در دو سطح ساختار صوری (ناظر بر فرم) و نظم گفتمانی

(معطوف به محتوا) بررسی کرده و در مقایسه با سنت قصیده پردازی پیش از وی نشان داده که او و ناصر خسرو به عنوان نقطه های عطف تحول قصیده فارسی هستند؛ به طوری که می توان تاریخ قصیده فارسی را به دو دوره پیش و پس از این دو شاعر تقسیم کرد. نوع پردازش پژوهش گران مقاله فوق به قصاید این گونه است: «او (سنایی) تنها در دو قصیده بدون مقدمه شروع به مدح می کند و در هشت قصیده، تغزل عاشقانه را به وصف طبیعت، زمینه اصلی قصیده را تشکیل می دهد و تنها دو سببیت پایانی به مدح ممدوح اختصاص یافته است.» (زرق، ۱۳۹۴: ۵۳). تحقیق فوق به نقش یک یک ابیات و مصراع ها پرداخته است، چرا که ممکن است یک یک مصراع در لابلای دسته بندی های فوق، ساختار دیگری داشته باشد، و نیز به قصیده امروز اشاره ای نداشته است.

۱- خدیجه پورزینی در رساله دکتری «بررسی سیر تحول ساختار و محتوای قصیده در دوره جدید (از مشروطیت تا انقلاب اسلامی): با تکیه بر قصاید ملک الشعراء بهار، پروین اعتصامی، شهریار، حمیدی شیرازی، اخوان ثالث و مهرداد اوستا» (۱۳۹۵)، به آثار شاعران قبل و اوایل انقلاب پرداخته، در رساله فوق، آیین ها و اخلاق طبقه حاکم و نیز تحول قصیده به تأثیر از مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بررسی

شده و اشاراتی گذرا به مدایح اهل بیت (علیهم السلام) در قصاید بهار و شهریار داشته است، اما این کتاب به قصاید نبوی امروز می‌پردازد.

- محمد مهدی‌پور و همکاران در مقاله «بررسی و تحلیل ساختار و محتوای قصاید شهریار» (۱۳۹۴) که مستخرج از رساله دکتری خدیجه پورزینی است، بطور کلی قصاید شهریار را به چند دسته: ۱. قصاید مدحی که شامل اخوانیات، مرثی و قصاید اجتماعی است. ۲. قصاید -بنی و توحیدی ۳. قصاید تغزلی ۴. قصاید انقلاب اسلامی (مهدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰۹) تقسیم می‌نماید، محققان در این مقاله به سبک‌های: مدحی، توحیدی، تغزلی اشاره می‌نمایند؛ ولی به کم و کیف آن نمی‌پردازند.

- مرضیه محمدزاده، در جلد دوم کتاب طرحی نو در دانشنامه شعر عاشورایی (۱۳۹۳)، با معرفی ۲۳۱ تن از شاعران معاصر و آوردن زندگی‌نامه کوتاه آنان و چند شعر به عنوان نمونه، درباره قصاید شاعران امروز معتقد است: «در دوره انقلاب اسلامی قالب قصیده چندان مورد توجه قرار نگرفت و قصیده‌سرایان جریان در این قالب به نوآوری چندانی دست نزده‌اند و بیش‌تر آنان، زبان شعری خود را در سال‌های پس از انقلاب یافته‌اند. با این حال زبان نسبتاً تازه، صورخیال معتدل، عاطفه و استحکام، این قصاید آن‌ها را در ردیف اشعار موفق قرار می‌دهد.» (محمدزاده، ۱۳۹۳: ۲۹: ۲)، او معتقد است: تحولی که در قصیده شاعران امروز (پس از انقلاب) پیش آمده در زمینه زبان، صورخیال و عاطفه و استحکام قصیده است.